

MİLLÎ MÜCADELE YILLARINDA KASTAMONU'DA MÜDAFAA-I HUKUK HAREKETİNİN DOĞUŞU VE BÖLGENİN KUVAYİMİLLİYE'YE KATILIŞI

Hüsnü ÖZLÜ

Özet

Millî Mücadeleyi cephe gerisinden destekleyen, malzeme ve moral bakımından takviye eden en önemli yörelerden biri de, Kastamonu yöresidir. Bölgede Kuvayı Milliye ruhunu canlandırmak ve cephe desteğini artırmak amacıyla yöre halkı bilinçlendirilmiş ve örgütlenmiştir. Kastamonu'da, Millî Mücadelenin sözcülüğünü yapmak, ülkenin istiklal ve bağımsızlık mücadelesini halka duyurmak amacı ile Açığöz adlı bir gazete yayımlanmıştır. Millî Mücadele döneminin hemen başında teşkilatlanarak kuruluşunu tamamlayan Kastamonu Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti, Mustafa Kemal Paşa'ya tam destek vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Teşkilat, savaş, silah, işgal, basın.

Abstract

Kastamonu was one of the most considerable regions that fortified Independence War from the rear-line and provided support on account of necessities and morale. People lived there were organized with consciousness-raising to characterize the spirit of Kuvayimilliye and to augment the front-line support. A newspaper called "Açıkgöz" was published in order to speak for Independence War and announce the struggle of independence and sovereignty to the public. The Community of Defense in Kastamonu, which was organized and established in the beginning of Independence War, fully supported Mustafa Kemal Paşa.

Key Words: Organization, war, weapon, occupation, press.

Giriş

Türk milletinin istiklal ve bağımsızlık mücadelesinin hangi şartlar altında ve hangi sıkıntılar içinde kazanıldığı üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Kazanılan bu zaferler içerisinde cephelelerde olduğu kadar cephe gerisinde de verilen mücadeleler Türk'ün ulus olma yolunda attığı ilk dayanışma hareketleridir.

Millî Mücadeleyi cephe gerisinden destekleyen, malzeme ve moral bakımından takviye eden en önemli yörelerden biri de, Kastamonu yöresidir. Bu yörenin gerek resmi ve gerekse sivil halkı başlangıcından itibaren millî davayı desteklemiş ve büyük bir vatanseverlik örneği göstermiştir.

Kastamonu vilayeti, Millî Mücadelenin mühimmat sevk ve idaresini yürütmüş, Doğu cephesinden, İstanbul'dan ve Rusya'dan getirilen malzemelerin cephelelere taşınmasında ana güzergâh olmuş ve bu görevi en başarılı bir şekilde yerine getirmiştir. İnebolu iskelesinde başlayan bu mücadele, kağıt kollarının Kastamonu üzerinden Sakarya'ya kadar uzanan çok zor ve çetin şartlar altında zafere olan inanç ve fedakârlıklarını göstermektedir.

Mustafa Kemal Paşa; 14 Ekim 1925 tarihinde İzmir'de İzmir Kız Öğretmen Okulunda öğrenciler ile yaptığı konuşmada; *"Millî Mücadele'yi yapan, doğrudan doğruya milletin kendisidir, milletin evlâtlarıdır. Millet analarıyla, babalarıyla, hemşireleriyle mücadeleyi kendisine ülkü edindi. Biliyorsunuz ki, asırlarca vuku bulan mücadeleler ve bunların neticeleri olarak da yüksek tarihî zaferler vardır. Fakat o zaferlerin amilleri kendi ülküleri olarak değil, şunun bunun hırsı peşinde kul köle olarak bulunmuşlardır. Hâlbuki Millî Mücadele'de şahsî hırs değil, millî ülkü, millî izzetinefis hakikî etken olmuştur"*¹ diyerek Anadolu'da başlayan bu mücadelenin önemini vurgulamaktadır.

Bilindiği gibi Mondros Ateşkes Anlaşmasına göre Türk ordusu terhis edilmiş ve elindeki silah ve cephane sınırlandırılmıştır. Ancak bu şartlara aldırış etmeyen Türk ordusu silah ve cephanelerini depolarda ve ambarlarda saklayarak gerektiğinde gizlice buralardan harcama yoluna gitmiştir.

Anadolu'daki işgal sınırları genişledikçe cephelelerdeki silah ve cephane ihtiyacı da fazlaşmıştı. Artık bu iş için özel çabalar harcanması gerekiyordu. Çünkü Anadolu'da ne bir silah ve cephane fabrikası, ne de eldeki silahları seri bir şekilde onaracak tecrübeli kadrolar vardı. Düşmanın, Türk ordusunun bu durumdan haberdar olması onların moral ve maneviyatını da yükseltmekte ve Türk milleti üzerindeki baskıları artırmaktadır.

Millî Mücadele yıllarında bir başka önemli faaliyet, yurdun genel durumu ve verilen mücadeleyi halka duyurmak ve örgütlemektir. Bu maksatla yöresel basın faaliyetleri önem arz etmektedir. Anadolu'nun kalbi ne kadar açık ve temizse sesi de o kadar doğal ve siyasi entrikalarından uzaktır. Özellikle yöresel olarak çıkarılan gazetelerde her yöre bu özelliklerini yansıtmakta ve halkının ruhuna hitap etmektedir. İşte bu gazetelerden en önemlileri Kastamonu'da yayın yapan Açıksöz ve Kastamonu gazeteleridir. Millî Mücadelenin ruhunu canlı tutma ve halkı

1 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, (Bugünkü Dille), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, s.676.

aydınlatma görevini ilk günden itibaren en üst düzeyde yapan bu gazeteler dönemin olaylarının günümüze aktarılması açısından da önem arz etmektedir².

Açıksöz Gazetesi 15 Haziran 1919 tarihinde yayın hayatına başlamış ve ulusal bağımsızlık savaşı konusunda halkı aydınlatan ve bu hareketi destekleyen Kastamonu ve çevresinde "Millî Mücadelenin" sesi olmuştur. Gazete, ilk günlerden itibaren "Kuvayı Millîye'ye destek olmuş ve Mustafa Kemal Paşa'nın telgraflarını yayınlamıştır. Ayrıca, "Tekâlif-i Millîye emirlerinin bölgede uygulanması için sürekli teşvik yazıları yayınlamış ve İnebolu'dan Çankırı'ya kadar olan tüm ilçe ve köylere ücretsiz yollanmıştır³.

Kastamonu yöresinde yapılan cephe gerisi mücadeleler içerisinde vilayetin merkezi kadar kazalarda da önemli faaliyetler yapılmıştır. Bu faaliyetler içerisinde İnebolu kazasının özel bir önemi vardır. Fedakârlıkların başlangıç noktası olan İnebolu, Türk istiklal mücadelesinde çok önemli bir yere sahiptir. Gerek cephelerin lojistik desteği ve gerekse Anadolu'ya girecek vatansızların ilk giriş kapısı olan ve özellikle deniz ile karayı cepheye bağlayan en stratejik nokta olması bölgenin önemini daha da artırmaktadır. İnebolu'da kurulan askerî ve sivil teşkilatlar bağımsızlık mücadelesinde son derece önemli görevler üstlenmişler ve yöre halkının büyük fedakârlıkları ile tarihe mal olmuşlardır⁴. İnebolu'da, olası işgallere ve Rum çetelerine karşı ilk millî müfreze 14 Nisan 1919 tarihinde kurulmuş, bölgede yöresel direniş örgütlenmiştir⁵. Ayrıca, Malta'dan kaçan tutukluların bir kısmı 1 Kasım da İnebolu'ya çıkmış ve buradan Ankara'ya ulaşmıştır⁶.

İzmir'in işgalinden sonra bölgesel olarak Rumların Yunanlılarla birlikte Türk halkı üzerinde baskı yaptıklarını ve birçoğunu şehit ettiğini dönemin kaynaklarından açık olarak görmekteyiz. Ancak bunun yanında özellikle İnebolu işgal altında olmadığı halde sürekli olarak Yunan gemileri tarafından taciz edilmiş ve bombalanmıştır. Bu olaylar sırasında birçok vatandaşımız şehit olmuş ve maddi olarak zarar görmüştür⁷.

İşgaller karşısında İstanbul Hükümeti'nin sessiz ve pasif kalması Türk milletini kendi başının çaresine bakmaya mecbur etmiş ve derhal teşkilatlanmalara gidilmiştir. Düşman istila hareketi karşısında kuvayımillîye cepheleleri kurulana kadar kendi başına hareket eden direniş hareketi bölgedeki ulaşabildikleri köy, kasaba ve ilçe halkı tarafından işe edilmiş ve halktan alınan nakdi yardımlarla mücadele sürdürülmüştür⁸.

2 Kurtuluş Savaşı'nın İdeolojisi, Hâkimiyeti Millîye Yazıları, "Anadolu'nun Sesleri, 3 Mart 1920", Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004, s.46.

3 Yücel Özkaya, Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1989, s.17.

4 Hüsnü Özlü, "Millî Mücadele Yıllarında İnebolu'da Faaliyette Bulunan Cemiyet ve Teşkilatlar", Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Sayı 12, Ankara, 2008, s.86.

5 Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü I, (Açıklamalı Kronoloji), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, S.71, Ankara, 1993, s.204.

6 Kazım Özalp, Millî Mücadele I (1919-1922), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, S.13a, Ankara, 1985, s.222.

7 A.g.e., s.186.

8 Türk İstiklal Harbi, 2nci Cilt, Batı Cephesi 2nci Kısım, Genelkurmay Başkanlığı Yayını, Ankara, 1999, s.172.

Böylece ülkenin dört bir tarafında Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmaya başlanmış ve işgallere karşı devam eden hukuki ve siyasi faaliyetler silahlı direnişe dönüşmüştür. Bu çerçevede ilk Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 21 Ekim 1918 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur⁹.

1. Kastamonu'da Müdafaa-ı Hukuk Hareketinin Doğuşu

Millî Mücadelede cephedeki askerlerin başarılı olması ve zafere ulaşması için cephe gerisindeki Anadolu halkı, Kuva-yı Milliye'yi her yönüyle desteklemektedir. Ancak başlangıçta halk Kuva-yı Milliye'yi tam anlamı ile tanımıyor ve amacını bilmiyordu. Bu teşkilatın halka tanıtılması ve yurt savunmasındaki öneminin kavratılması, cephelere yapılan desteğin artmasını ve işgallere karşı daha sert bir savunma hattı kurulmasını sağlayacaktır.

Kastamonu ve havalisinde Millî Mücadelenin ilk günlerinden itibaren büyük bir hareketlilik yaşanmış ve işgale karşı teşkilatlanılmıştır. Bu kapsamda bölgede Kuva-yı Milliye ruhunu canlandırmak ve cephe desteğini artırmak amacı ile Miralay Osman Bey, Kastamonu Mevki Kumandanı görev ve yetkisi ile bölgeye tayin olmuştur¹⁰. Osman Bey 16 Eylül 1919 tarihinde Kastamonu'ya gelmiş, ancak şehrin girişinde 58'inci Alay Komutanı Mustafa Bey'in emirleri ile Kastamonu Merkez Komutanı Yüzbaşı Hamdi Bey tarafından gözaltına alınmış, ancak bir süre sonra serbest bırakılmıştır¹¹.

Miralay Osman Bey gözaltından kurtulduktan hemen sonra Mustafa Kemal Paşa'yı aramış ve durumu şu şekilde bildirmiştir. *"Bugün Kastamonu'ya geldim. Hükümet-i Merkeziyenin adamları, Vali vekili ve jandarma kumandanının dessaslığı ile hanemde tevkif edildim. Timsali hamiyet olan zabitanımızın himmetleri ile şimdi kurtuldum. Bende Vali vekilini ve jandarma kumandanını tevkif ettirdim. Telgraflaneyi işgal ettim"*.¹² Miralay Osman Bey ile Mustafa Kemal Paşa arasındaki haberleşme sürekli devam etmiş ve bölgede yaşanan olaylar anında kendisine ulaştırılmıştır. Bu konuda Mustafa Kemal ile Miralay Osman Bey arasında geçen şu telgraf görüşmesi bölgedeki o günlerin genel durumunu değerlendirme açısından önemlidir.

Kastamonu ve Havalisi Kumandanı Osman Bey ile

Makine Başında Haberleşme

(16/17 Eylül 1919)

"Mustafa Kemal: Şimdi orada vaziyete hâkim misiniz? Ne kadar kuvvetiniz var? Orada vilayet erkânından emniyete değer kim vardır? Yeni tayin olunup İnebolu'ya geldiği haber alınan valinin ismi nedir?"

Osman Bey: Halen vilayete hâkimim, her halde, Kongre'nin yardımcı olarak beni aydınlatması lazımdır. Tayin olunan vali, Konya valiliğinden emekli, gayet eski bir zat

9 Bayram Sakallı, *Millî Mücadele'nin Sosyal Tarihi-Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri*, İstanbul, 1997, s.154.

10 Ali Fuad Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul, 1953, s.193.

11 Açıksoz, 21 Eylül 1919, S.13.

12 Cebesoy, a.g.e., s.193.

Milli Micadele Yıllarında Kastamonu'da Müdafaa-i Hukuk... ÇTTAD, VIII/18-19, (2009/Bahar-Güz)
olduğu rivayet olunuyor. İsmi Ali Rıza'dır. Kuvvetim iki yüz elli kişi çıkarır bir tabur ve dört tüfekli bir mitralyöz bölüğünden, ibarettir. Halk ile henüz görüşülemedi. Vilayet erkânından Defterdar Ferit Bey vardır.

Mustafa Kemal: Şimdi bizzat vali vekâletini üstleniniz ve bütün askeri kuvveti ve mülkiyeti elinize almaya tamamen selahiyetlisiniz. Gelmekte olan valiyi derhal tutuklattırarak tedbirleri süratle alınız, icraatınıza fülen engel olanlara karşı tereddütsüz silah kullandırınız. Vilayet Defterdarı, benim Diyarbekir'den tanıdığım Ferit Bey ise, size yardım etmesi lazımdır. Bolu Mutasarrıfı'na, aldığınız vaziyet ve selahiyeti, şimdi bildirerek onun da İstanbul'a karşı aynı şekilde hareket etmesini tarafımızdan söyleyiniz. Sinop Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Bey'e de, benim tarafımdan aynı talimatı veriniz"¹³.

Mustafa Kemal

Osman Bey bölgeye hâkim olduktan sonra hükümet konağında halka hitap ederek başından geçen olayları anlatmış ve Kuva-yı Milliye'nin vatan savunmasındaki öneminden bahsetmiştir. Bu toplantıdan hemen sonra Kastamonu'da görev yapan makineli tüfek yüzbaşısı Şevket Bey ve etrafındaki güvenilir adamları Kuva-yı Milliye ile birleşme yolunda and içmişler ve Miralay Osman Bey Kastamonu'da bulunduğu süreçte ona tam destek vermişlerdir¹⁴.

Kastamonu vilayetinin Kuva-yı Milliye'ye tam destek verme kararının ardından İstanbul Hükümeti yanlısı olan çevrelerin faaliyetleri güç kaybetmiş ve bölgede millî hareket canlanmıştır. Kuva-yı Milliye'ye destek kararının ardından karşıt görüşün sesi durumunda olan Zafer Gazetesi son bir baskı yaparak yayın faaliyetlerini durdurduğunu açıklamıştır. Bu tarihten itibaren millî davanın sözcüsü olan Açığsöz Gazetesi faaliyetlerine hız vermiş ve haftada iki gün yayımlanmaya başlamıştır¹⁵.

Kastamonu'da Kuva-yı Milliye'nin örgütlenmesi Vali vekili Ferid Recai Bey'in emirleri doğrultusunda başlamıştır. Bu doğrultuda 28 Eylül 1919 tarihinde Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurularak faaliyetlerini hızlandırmıştır¹⁶. Cemiyet bir taraftan bütün gücü ile Millî Mücadeleyi desteklerken diğer taraftan da İstanbul Hükümetine karşı mücadele vermiştir. Özellikle cemiyet başkanı Ziyaeddin Efendi'nin İstanbul Hükümetine çekilen protesto telgraflarını imzalayarak ve bu konuda öncülük ederek Heyet-i Temsiliyeye büyük destek olduğu görülmektedir.

1.a. Kastamonu Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetinin Teşkilatı

Millî Mücadele döneminin hemen başında teşkilatlanarak kuruluşunu tamamlayan Kastamonu Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti faaliyetlerini belirli bir program dâhilinde yürütmüştür. Cemiyet kuruluş aşamasında öncelikle bir kongre düzenleyerek yönetim kurulunu oluşturmuş, başkan, kâtip, muhasip ve üyelerini seçmiştir. Cemiyetin ilk yönetim kurulunda görev alan şahıslar şunlardır.

13 Atatürk'ün Bütün Eserleri, C.4, (1919), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s.57.

14 Hüsnü Açığsöz, *İstiklal Harbinde Kastamonu, Kastamonu Vilayet Matbaası*, Kastamonu, 1933, s.16.

15 A.g.e., s.22.

16 Açığsöz, 27 Eylül 1919, S.14.

“Reis: Şeyh Ziya Efendi Hazretleri.

Reis-i Sani: Eski mebuslardan Şükrü Bey.

Kâtip: İdare Meclisi başkâtipliğinden istifa eden BESİM Bey.

Aza: Hukuk reisi Yusuf Ziya Efendi.

Aza: Ulemadan Hacı Muhiddin Efendi.

Aza: Tavukçuzade Ahmet Efendi.

Aza: Akdoğanlızade Ahmet Efendi.

Aza: Operatör Ali Bey.

Aza: Mulazım-ı evvel Şevket Bey.

Aza: Jandarmanın evvel-i Remzi Bey”¹⁷.

Vali Cemal Bey, Müdafaa-ı Hukuk teşkilatının bölgenin en ücra köşelerine kadar tanıtılması ve yayılması için büyük gayret göstermiş ve Mıntıka Komutanı Osman Bey bu konuda 04. 12. 1919 tarihli telgrafı ile Şube Reislerine gerekli talimatları vermiş ve faaliyetleri hızlandırmıştır¹⁸.

2.b. Kastamonu’da Müdafaa-ı Hukuk Hanımlar Cemiyeti

Bu cemiyet, Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetinin kurulmasından kısa bir süre sonra, Kastamonu kadınlarının yoğun çalışmaları ve fedakârlıkları sonucunda kurulmuştur. Kuruluş tarihi kesin olarak tespit edilememekle birlikte 19 Ekim 1919 tarihinden önce kurulduğu söylenebilir¹⁹.

Kastamonulu kadınlar önceleri cemiyete dışarıdan destek olmuşlar, düzenledikleri konserler ve yaptıkları propagandaların ardından yaptıkları faaliyetlerin önemi belirginleşince teşkilatlanma gereği hissederek cemiyetin kadınlar şubesini açmışlardır.

Düzenledikleri faaliyetler kapsamında elde ettikleri gelirleri cephelerde savaşılan askerler için Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetine teslim etmişler ve bu konuda tüm yurda örnek olmuşlardır. Ayrıca cemiyetin her türlü ihtiyacı için kampanyalar düzenleyerek halkı bilinçlendirmişler ve özellikle askere gidecek gençlere duygularını güçlendirecek telkinler yapılarak törenlerle uğurlamışlardır²⁰.

Kastamonulu kadınlar, Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti adına sürekli faaliyetlerde bulunarak yardım toplamışlar ve toplanan yardımları cephede mücadele veren ordumuza yollamışlardır. Bu faaliyetlerden biri de 29 Nisan 1921 tarihinde

17 Açıköz, 28 Eylül 1919, S.14.

18 Mustafa Eski, *Mustafa Necati Bey’in Kastamonu’daki Çalışmaları*, Ankara, 1990, s.16.

19 A.g.e., s.9.

20 Açıköz, 19 Ekim 1919, S.17.

Milli Mücadele Yıllarında Kastamonu'da Müdafaa-i Hukuk... ÇTTAD, VIII/18-19, (2009/Bahar-Güz) düzenlenen konserdir. Bu konserde 15.750 kuruşu bilet parası olmak üzere 24.720 kuruş bağış toplamışlardır²¹.

Mustafa Kemal Paşa; 21 Mart 1923 tarihinde Konya'da kadınlar ile yaptığı konuşmada;

"Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir milletinde, Anadolu köylü kadınının üstünde kadın çalışması zikretmek imkânı yoktur ve dünyada hiçbir milletin kadını "Ben, Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar emek verdim" diyemez."

"Belki erkeklerimiz, memleketi istilâ eden düşmana karşı süngüleriyle, düşmanın süngülerine göğüslerini germekle düşman karşısında hazır bulundular. Fakat, erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir. Memleketin yaşama vasıtalarını hazırlayan kadınlarımız olmuş ve kadınlarımız olmaktadır. Kimse inkâr edemez ki, bu harpte ve ondan evvelki harplerde milletin yaşama kabiliyetini tutan, hep kadınlarımızdır. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, ürünleri pazara götürerek paraya çeviren, aile ocaklarının dumanını tüttüren, bütün bunlarla beraber, sırtıyla, kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla, yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin harp malzemesini taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakâr, o kutsal Anadolu kadınları olmuştur. Bundan ötürü hepimiz, bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle ebediyen analım ve kutlayalım." diyerek Anadolu kadınının Millî Mücadele yıllarındaki fedakârlıklarından övgüyle bahsetmiştir²².

2. Kastamonu'da Millî Basın ve Propaganda Faaliyetleri

2.a. Millî Mücadele Öncesi Basın Faaliyetleri

Anadolu'nun en eski kültür ve yerleşim merkezlerinden biri olan Kastamonu'da basın yayın faaliyetleri 1868 yılında şehirde kurulan matbaada basılan ve Valilikçe çıkarılan Kastamonu Gazetesi ile başlamaktadır. Bu gazete 1938 yılına kadar yayımlanmıştır²³. Gerek Millî Mücadele öncesi ve gerekse Cumhuriyetin ilk yıllarında yayımlanan bu gazete dönemin olayları açısından önemli bir kaynak değerindedir.

Kastamonu'da çıkarılan ikinci önemli gazete olarak, İttihat ve Terakki Cemiyetinin Kastamonu şubesinin fikirlerini yaymak amacıyla çıkarttığı Koroğlu Gazetesini görmekteyiz. Bu gazete 17 Aralık 1908 tarihinde yayımlanmaya başlamış ve 13 Kasım 1918 tarihinde kapanmıştır²⁴.

Millî Mücadele öncesi dönem açısından Kastamonu'da çıkarılan bir diğer gazete de Zafer Gazetesidir. Hürriyet ve İtilaf Fırkasının yayın organı olarak 14 Aralık 1911 tarihinde yayın hayatına başlamış ve 13 Ağustos 1912 tarihine kadar faaliyetlerine devam etmiştir²⁵. Daha sonra zaman zaman tekrar yayımlanmaya

21 Açıksoz, 05 Mayıs 1921.

22 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.540.

23 Aziz Demircioğlu, 100 Yıllık Kastamonu Basını, 1872-1972, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu, 1973, s.2.

24 Demircioğlu, a.g.e., s.27.

25 Mustafa Eski, Kastamonu Basınında Millî Mücadelenin Yankıları, TTK Yayını, Ankara, 1995, s.2.

başlayan bu gazete Millî Mücadelenin başlangıcından itibaren İstanbul Hükümeti yanlısı bir politika izlemiş ve Kastamonu'da Miralay Osman Bey'in şehre gelmesi ile başlayan kuvayımillîye hareketi ile yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır²⁶.

2.b. Millî Mücadelenin Sözcüsü Açıksöz Gazetesi

Birinci Dünya Savaşından sonra, işgalci güçlerin Anadolu'yu istila etmesi ve Türk milletini işgaller ile baskı altına alması Anadolu'da millî bilincin şahlanmasına ve işgallere karşı mücadele edilmesine sebep olmuştur. Anadolu halkının meydana gelen olaylardan sağlıklı bir şekilde haberdar edilmesi o günün şartları içerisinde mümkün olmamıştır. Bölgesel olarak çalışan basın kuruluşlarının bir kısmı, İstanbul Hükümetinin ve işgal güçlerinin baskısı altında olduğundan, işgallere karşı tavır koyamamış, bir kısmı ise millî davaya tam destek olmuştur.

Millî Mücadelenin Anadolu'da bayraktarlığını ve sözcülüğünü yapmak, ülkenin istiklal ve bağımsızlık mücadelesinin propagandasını duyurmak maksadı ile 15 Haziran 1919 tarihinde Hamdi Çelen'in sahibi olduğu Açıksöz Gazetesi yayın hayatına başlamıştır²⁷. Sorumlu Müdürlüğünü Hüsnü Açıksöz'ün yaptığı bu gazete kurulduğu ilk günden itibaren Mustafa Kemal ve Millî Mücadele yanlısı bir politika izlemiş ve bölge halkının sesi olmuştur.

Yunan ordusunun İzmir ve Batı Anadolu'yu, Fransızların Adana, Antep, Urfa, Maraş şehirlerini işgal etmeleri ve yaşanan olaylar Anadolu halkına Açıksöz Gazetesinin yapmış olduğu yayınlar ile duyurulmuş, işgallere karşı halkın örgütlenmesi sağlanmıştır. Bu kapsamda özellikle Kastamonu halkı kadın erkek ayrımı yapmadan örgütlenmiş ve halkın mitinglerle millî davaya destek olması sağlanmıştır²⁸.

Açıksöz Gazetesi Kastamonu'ya gelen aydınların karargâh merkezi olmuş, başta Mehmet Akif, Hamdullah Suphi, Yusuf Akçura, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Ahmet Ağaoğlu, Mustafa Necati gibi değerli vatanseverlerin halkı bilinçlendirmek için yazdıkları yazıları yayımlamıştır²⁹. Yazılarında, İstanbul Hükümetinin işgallere karşı tepkisiz tavrı ve padişahın tutumu hakkında geniş ve aydınlatıcı bilgiler verecek milletlin Kuva-yı Milliye hareketine daha sıkı bağlanmasını sağlamışlardır.

Heyet-i Temsiliyenin kararları,³⁰ resmî tebliğler ve telgraflar,³¹ bölgede kurulan ilmî ve içtimai cemiyetlerin faaliyetleri,³² istiklal mahkemelerinin kararları,³³ millî kongrelerin kararları,³⁴ gibi o günlerin en önemli haberleri Açıksöz Gazetesinde yayımlanmış ve duyurulmuştur.

Gazete, bağımsızlık ve millî birlikten yana yazılar yayımlamaya devam ederken bir taraftan da tenkit ve eleştiri görevini en iyi şekilde yürütmek için

26 Açıksöz, a.g.e., s.22.

27 Açıksöz, 15 Haziran 1919, S.1.

28 Açıksöz, 16 Teşrinisani 1919, S.21.

29 Açıksöz, 11 Teşrinisani 1920, S.29.

30 Açıksöz, 20 Ağustos 1920, S.73.

31 Açıksöz, 29 Teşrinisani 1920, S.99.

32 Açıksöz, 30 Teşrinisani 1919, S.24.

33 Açıksöz, 3 Şubat 1921, S.118.

34 Açıksöz, 21 Eylül 1919, S.14.

Milli Mücadele Yıllarında Kastamonu'da Müdafaa-i Hukuk... CTTAD, VIII/18-19, (2009/Bahar-Güz)
“inanmayınız” başlıklı bir köşe açmıştır³⁵. Bu köşede özellikle İstanbul Hükümetinin politikaları ve işgalciler ile olan ilişkiler açıkça belirtilmiştir.

Açıksöz Gazetesi Kuva-yı Milliye ile doğmuş ve onun yükselişini ve yayılışını takip ederek düzenli ordunun kuruluşundan sonra da aynı desteği devam ettirmiştir. Kuruluş günlerinde haftada bir gün çıkarılan ancak okuyucusunun çoğalması ve İstanbul gazetelerinin Anadolu'ya girişinin yasaklanması ile cumartesi günü hariç her gün çıkarılmaya başlanmıştır³⁶. Bu süreçte Anadolu'daki istiklal mücadelesine katılmak ve millî bilinci yaymak üzere Ankara'ya gitmek üzere yola çıkan vatanseverler, Açıksöz Gazetesinin ateşli ve duygulu yazıları ile karşılaşmış ve zaferin ilk müjdeleri verilerek bölgeden uğurlanmıştır.

3. Anadolu'nun İşgali Üzerine Kastamonu'da Gelişen Tepkiler

Millî Mücadele yıllarında, vatan sathında meydana gelen bütün olaylar, Kastamonu halkı tarafından yakından takip edilmiş ve yaşanan olumsuzluklara yoğun bir tepki gösterilmiştir. Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin 10 Aralık 1919 tarihinde hazırladığı miting bu tepkinin en önemlilerinden biridir³⁷. Kız muallim mektebi bahçesinde yapılan bu gösteride, köylü kentli binlerce kadının toplanmış, söz alan birçok kadının, mütarekeden beri karşılaştığımız haksızlıkları, İzmir, Maraş, Antep, Urfa'nın işgalleri ve burada yapılan zulümleri belirten sözleri bütün dinleyicileri ağlatmış ve hazırlanan protesto telgrafları dünya medeniyetine duyurulmak üzere halifeye ve sadrazama yollanmıştır³⁸. Ayrıca, haksızlıkların düzeltilmesi, yurdumuzun boşaltılması için de Antalya'daki İtalyan temsilcisi yolu ile İngiltere'ye, İtalya Kraliçelerine ve Amerika, Fransa Cumhurbaşkanı'nın eşlerine de telgraf gönderilmiştir³⁹. Yaptığı konuşmalar ile halkı duygulandıran ve bilinçlendiren Polis Müdürü Halil Bey'in eşi Zekiye Hanım, yurdun işgaline duyulan üzüntüyü dile getirerek gerekirse kendilerinin de seve seve ölüme gideceklerini belirtmiştir⁴⁰. Bu mitingin bir başka önemi de yurdun diğer yörelerinde düzenlenen mitinglerden farklı olarak katılımcıların ve konuşmacıların tamamının kadın olmasıdır⁴¹.

Anadolu'nun işgali karşısında Kastamonu halkının verdiği tepki ve ordusuna bağlılığı Millî Mücadele boyunca devam etmiştir. Bu konuyu Mustafa Kemal Kastamonu valiliğine yolladığı şu telgraf ile açıkça göstermektedir.

35 Demircioğlu, a.g.e., s.73.

36 A.g.e., s.71.

37 Zeki Sarihan, *Kurtuluş Savaşı Kadınları*, İstanbul, 2007, s.106.

38 Açıksöz, 14 Aralık 1919, S.25.

39 Nurettin Peker, *1918-1923 İstiklal Savaşının Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi*, Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s.110.

40 Açıksöz, 14 Aralık 1919, S.25.

41 Mustafa Eski, “İlk Kadın Mitingi”, *Kastamonu'da İlk Kadın Mitingi'nin 75. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1996, s.34.

Kastamonu Valiliği'ne

(15 Eylül 1921)

Kastamonu Vilayeti Âliyesine

“Vaki olan tebrikler ve tezahürat, düşmanı takip etmekte olan bütün ordu mensuplarını ve kumandanlarını mütehasıs ve müteşekkik bırakmıştır. Ordu, milletini böylece manen ve maddeten kendisine yardımcı gördükçe göstere geldiği fedakârlıkta daha pek çok ileri gidecektir.”

15.9.1337 (1921)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal⁴²**3.a. İzmir'in İşgali Karşısında Kastamonu**

15 Mayıs 1919 tarihi Türk istiklal mücadelesinde en önemli kırılma noktasıdır. Bu tarihten itibaren Anadolu toprakları üzerinde emperyalist emelleri olan devletler daha kapsamlı ve açık olarak harekete geçmişler, asırlardır Türk yurdu olan Anadolu'yu paylaşma planlarını uygulamaya başlamışlardır. Bu kapsamda İzmir'in işgali en önemli adım olmuş ve Batı Anadolu büyük bir işgale maruz kalmıştır.

İzmir'in işgali Anadolu'nun her köşesinde büyük bir hezeyan ve tepki ile karşılanmış ve Türk milleti tarihten gelen bağımsız yaşama özelliğini derhal harekete geçirmiş ve teşkilatlanmıştır. Bu teşkilatlanmanın yaşandığı vilayetlerden biride Kastamonu olmuştur. İzmir'in işgali şehirde duyulur duyulmaz derhal harekete geçilmiş ve 16 Mayıs 1919 tarihinde Kastamonu merkezde ve ilçelerinde protesto mitingleri düzenlenmiştir⁴³. Asker, sivil bütün Kastamonu halkı Samanpazarı'nda toplanarak işgale karşı ilk tepkiyi ortaya koymuş ve derhal kurulacak Kuva-yı Milliyeye daha adı bile konmadan destek kararlılığı gösterilmiştir.

3.b. Urfa, Antep, Maraş'ın İşgali Karşısında Kastamonu

Birinci Dünya Savaşı devam ederken İngiltere ile Fransa arasında yapılan görüşmeler ve gizli antlaşmalar neticesinde Suriye toprakları ve Anadolu'nun güneyi Fransa'ya bırakılmıştı. Savaşın sona ermesi ile başlayan süreçte özellikle güney bölgemizdeki vilayetler Fransa'nın işgaline maruz kalmış ve bölgede yaşayan Ermenilerde bu olaylarda Fransa'nın yanında yer almıştır. Suriye itilafnamesine göre başlayan Fransız işgali 14.11.1919 tarihli ve Mustafa Kemal Paşa imzalı telgraf ile Kastamonu halkına duyurulmuştur⁴⁴.

42 Atatürk'ün Bütün Eserleri, C.10, (1920-1921), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s.151. Ayrıca; Açıksöz, 26 Eylül 1921.

43 Sarihan, a.g.e., s.245.

44 Mehmet Şahingöz, “Milli Mücadelede Kastamonu”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler*, 19-21 Ekim 1988, Kastamonu, 1989, s.136.

İşgal haberini alan Kastamonu halkı derhal Nasrullah meydanında toplanmış ve “yurdun istiklali için ölünceye kadar çarpışacaklarına” dair yemin etmişlerdir. Bu mitinge ulemadan, eşraftan, asker ve sivil kesimden binlerce kişi katılmış ve hazırladıkları protesto telgraflarını İstanbul’daki İngiltere, İtalya, Fransa ve Amerikanın siyasi temsilciliklerine göndermişlerdir⁴⁵.

Bu telgrafta dünyaya şöyle seslenilmiştir;

“Hin-i mütarekede işgal hudutları haricinde bulunan Urfa, Ayıntap ve Maraş’ın esasen kavaid-i hukuk ve şerait-i mütarekeye muhalif olarak İngilizler tarafından işgal edilmiş olup tahliye ve iadesine intizar edilmekte iken, İngilizlerin tahliyesini müteakip Fransızlar tarafından işgal edildiği azim-i teesürle haber aldık.

Avrupa mütehasısınun ve ulemasının tedkikat-ı ihσαιyesiyile de mütahakkak olduğu vechile ahalisinin ekseriyeti kahiresi Türk ve Müslüman ve vatani Osmaninin gayri kabili fek eczasından olan Urfa, Ayıntap ve Maraş’ın işgali, hukuk-ı milele en kavi bir istinat-zah adleylediğimiz Wilson prensiplerine alem-i medeniyetin hissiyat ve temyulat-ı insaniyet pervanelerine münafi olduğundan bir vaziyet-i elime ile akteylediği, mütareke neticesinde mukadderatını düvel-i müttefülenin mukarreat-ı hakkaniyet perveranesine tevdi etmiş ve hukuk ve istiklalini muhafaza emrinde her türlü fedakarlığı göze aldırmuş olan milletimiz öz vatanının hürriyet ve medeniyeti cihana pinşuva olan Fransızlar tarafından payimal edilmesi manasındaki bu hadiseyi şiddetle protesto eylemekte olduğumuzun ve hemen tahliyesine sabırsızlıkla muntazır bulunduğumuzun devlet-i metbuai fehamiyetlerine iblağımı rica ederiz”⁴⁶.

3.c. İstanbul’un İşgali Karşısında Kastamonu

İstanbul Hükümetinin ısrarla İstanbul’da toplanmasını istediği Mebuslar Meclisi, İngilizlerin her an bir saldırısı ve işgali ile karşı karşıya idi. Nitekim toplantıdan çıkan Misak-ı Milli kararı üzerine 16 Mart 1920 tarihinde başta İngilizler olmak üzere tüm işgal güçleri harekete geçerek işgale başlamışlardır. İlk olarak Şehzadebaşı Karakolunu basarak burada 6 askeri şehit ve 15 askeride yaralayarak başlayan işgal hareketi hızla yayılmış ve başta Harbiye ve Bahriye Nezareti olmak üzere telgraf merkezleri, Türk Ocağı ve diğer resmi daireler ve meclisin işgali ile devam etmiştir⁴⁷.

Mustafa Kemal Paşa işgal olayını Temsil Kurulu adına, tüm komutanlıklara, valilere, mutasarrıflara, müdafa-ı hukuk derneklerine, belediye başkanlarına ve basın derneklerine çektiği 16 Mart 1920 tarihli telgrafla duyurmuş ve bütün Türk ulusunu bağımsızlık mücadelesine çağırmıştır⁴⁸.

İşgal haberi Kastamonu’da duyulur duyulmaz ilk iş olarak Vali Cemal Bey bir beyanname hazırlayarak, olayı halka anlatmış ve Mustafa Kemal Paşa’dan gelen telgrafi duyurmuştur⁴⁹. 17 Mart 1920 tarihinde Kastamonu halkı Nasrullah meydanında toplanarak işgali protesto etmiş ve haklı davalarını dünyaya duyurma-

45 Açıksöz, 16 Teşrinisani 1919, S.21.

46 Açıksöz, 16 Teşrinisani 1919, S.21.

47 Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam Mustafa Kemal, (1919-1922)*, C.II, İstanbul, 1986, s.207.

48 *Nutuk*, C.I, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1986, s.560.

49 Açıksöz, a.g.e., s.31.

ya çalışmışlardır. İlk olarak kürsüye çıkan Belediye Başkanı Sofuzade Hacı Tefvik Efendi, güv ve vakur sesiyle toplanma amaçlarını halka anlattıktan sonra Türk milletinin İstanbulsuz yaşayamayacağını ve Türk milletinin bu olayı hazmedemeyeceğini anlatmıştır⁵⁰.

Bu konuşmayı işgalleri protesto eden diğer konuşmalar takip etmiştir. Miting sonunda, heyet tarafından hazırlanan protesto telgrafı İtalyan siyasi temsilcisi vasıtası ile tarafsız devletlere, Mebusan Meclisine, Amerikan Meclisi ve Cumhurbaşkanına, Fransa ve İtalya Meclislerine ve Ankara'daki Heyet-i Temsiliyeye gönderilmiştir⁵¹.

Kastamonu halkı sürekli ortaya koyduğu bu tepkilerle birlikte Milli Mücadele boyunca daima Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yer almış ve mücadeleye bizzat katılmıştır. 5 Mart 1922 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu Hilâli Ahmer Cemiyetine çektiği şu telgraf bu durumu açıkça ortaya koymaktadır⁵².

Kastamonu Hilâli Ahmer Cemiyeti Heyeti'ne

Kastamonu Hilâli Ahmer Kongresi Heyeti'ne

"Kastamonu Hilâli Ahmer senelik kongresinin açılışı münasebetiyle ordumuz hakkında gösterilen samimane hissiyata bilhassa teşekkür ederim."

05.03.1338 (1922)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal

Kastamonu vilayeti, işgallere karşı başlatmış olduğu bu mücadelelerde kazalarında desteğini almış, gerek sivil ve gerekse askerî kuruluşların şubelerini buralarda açarak millî davaya onları da katmıştır. Başta İnebolu olmak üzere tüm kazalar o günlerin sevinç ve üzüntülerini ortak yaşamışlardır.

4. Kastamonu Yolundan Cepheye Askerî Sevkiyat

Millî Mücadelenin ilk günlerinden itibaren deniz yolu ile İstanbul'dan ve Rusya'dan İnebolu'ya getirilen askerî malzemeler süratle güvenlik açısından daha emniyetli olan iç bölgelere, oradan da Kastamonu yolu üzerinden cephelere sevk edilmiştir. O yılların ağır şartları altında yapılan bu nakliye işleri bir taraftan cihed-i askeriyece, diğer taraftan da oluşturulan komisyonlar vasıtası ile gerçekleştirilmiştir⁵³. İnebolu Mevki Komutanı Yarbay Nidai, o günlerde İnebolu'dan geçmekte olan Yakup Kadri'ye bölgedeki hareketliliği şöyle anlatmaktadır. "... Ne gelirse, kağmı ve

50 Açıksöz, 18 Mart 1920, S.30.

51 Açıksöz, 18 Mart 1920, S.30.

52 Atatürk'ün Bütün Eserleri, C.12, (1921-1922), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s.305. Ayrıca; Açıksöz, 7 Mart 1922, S.430.

53 Kastamonu, 8 Kânunusani 1920, S.2382.

Millî Micadele Yıllarında Kastamonu'da Müdafaa-i Hukuk... CTTAD, VIII/18-19, (2009/Bahar-Güz) araba kollarıyla Ankara'ya sevk ediyoruz. Ayda ancak bir sefer yapılabilir, sefer başına 25 lira alıyor, yoksul evlerini geçindiriyorlar. Giderken göreceksiniz, İnebolu-Ankara yolu böyle karınca dizileri ile dolu.”⁵⁴. İnebolu halkı mermi ve fişek sandıklarını, silah ve gereçleri, yakın uzak bütün çevreden sağlanan kağnılarla, at arabalarıyla, ağır yükleri de demir dingilli öküz ve manda arabalarıyla ardı ardına Kastamonu'ya oradan da Çankırı üzerinden Ankara'ya taşımaktadır.

Kastamonu yöresinde nakliye işlerinde çalışacak kara arabaları ve hayvanlar, “Vilayet-i Celile”den ve “Komisyon-ı Mahsusa Riyaseti”nden aldıkları emirler doğrultusunda emniyetli bir şekilde İnebolu'ya yollanmışlar, sevk memurluğunun emrine giren bu araçlar, aldıkları malzemeleri güvenli bir şekilde Kastamonu Vilayetine taşımışlardır. Askerî malzemelerin daha hızlı ve güvenilir bir şekilde taşınmasını sağlamak amacıyla oluşturulan komisyonlar vasıtası ile at, araba, binek hayvanları satın alınmış ve halkın elindeki hayvanların kayıtları da şubeler tarafından tutulmuştur.

Bölgedeki sivil ve askerî gruplar belirli bir düzen ve sistem içinde hareket ederek ortaya çıkacak herhangi bir asayişsizliğe anında müdahale etmişlerdir. Bu duruma özellikle Mustafa Kemal'in vilayetlere gönderdiği şu beyanname resminin etkisi olmuştur:

“Hiçbir kimse sebep ve sureti ne olursa olsun kendiliğinden kuvvet toplama yetkisine sahip değildir. Bu ilandan önce böyle bir duruma düşenler derhal maksatlarını izah etmek üzere askerî makamlara müracaat edeceklerdir.

Mustafa Kemal”⁵⁵.

Bu tebliğden önce ve sonra, İnebolu ve Kastamonu havalisinde askerî ve mülki idarelerden izinsiz hiçbir harekete rastlanmamış ve askerî nakliye kolları seri bir şekilde taşıma işlerini yürütmüşlerdir.

İnebolu'da başlayıp cephelere kadar uzanan ve bitmek tükenmek bilmeyen enerji ve kuvvet isteyen bu nakliye kolları Millî Mücadelenin can damarı olmuştur. Bu yol üzerinde geçit vermeyen ve sadece hayvan taşımacılığına elverişli bölümler vardır. Özellikle Kastamonu-İnebolu arası sadece hayvan taşımacılığı ile aşılmaktadır. Bu yolun en zor kısmı İnebolu'da İkiçay'dan Çatalçeşmeye kadarki, Topçuoğlu, Kayguncak, Küre-Ecevit yokuşları idi. Ayrıca Çankırı'nın Dömbelek mevkiinde aşılması zor bir yerdi. Özellikle kış aylarında kar yağışının yoğun olduğu bölgede yollar sürekli kapanmakta ve açılması için Kastamonu Valiliği'nden özel ödenekler çıkartılmaktadır⁵⁶. Bu yüzden 1921 bütçesine bu yol için tahsisat konulmuş ve Nafia Vekâleti bütçesi onaylandıktan sonra inşaat ve tamirata başlanmıştır⁵⁷.

Cephelerdeki silah ve mühimmat ihtiyacının süratle artması üzerine başlangıçta oluşturulan komisyonlar ve cihed-i askeriye tarafından yürütülen taşıma işleri uygun bir fiyatla müteahhitlere verilmiştir. İhale usulüne göre yapılan

54 Turgut Özakman, *Şu Çılgın Türkler*, Ankara, 2005, s.89.

55 *Kastamonu*, 20 Kânunievvel 1920, S.2481.

56 *Açıksöz*, 1 Şubat 1920, S.27.

57 *Açıksöz*, 14 Mart 1921, S.131.

nakliye işlerinin onayı, Maliye Vekâletinden ve İstanbul'dan gelene kadar işe talip olan müteahhitler, onaylanacak fiyatla nakliye işlerine başlamışlardır⁵⁸. Bu arada daha öncede nakliye işleri ile uğraşan kara arabacıları ve hayvanları da İnebolu'ya sevk edilerek nakliye işlerine devam etmişlerdir.

İnebolu yolunda müteahhit olarak taşımacılık yapan en önemli şahsiyet Erzurumlu Nazif Bey ve arkadaşı Çolak Nuri Bey idi. Başından beri millî davanın destekçisi olmuş ve devlete olan bağlılığından dolayı birçok müteahhidin cesaret edemediği bu işe girmiştir. Emrinde çalışan bazı şahıslar gizli olarak tüccar eşyasını da taşımak için girişimlerde bulunmuşlarsa da genel olarak Nazif Bey bu işi başarı ile sürdürmüş ve devletin en zor anlarında millî orduya iki keşif uçağı alarak bağış yapmıştır⁵⁹. Bu davranışından sonra Mustafa Kemal kendisine şu telgrafı yollamıştır.

Çıkış yeri: Ankara

Numarası: 5406

İnebolu'da Erzurumlu Nafiz Beyefendi'ye;

Vatani hamiyetiniz şükranına değerdir. Telgrafınız yarın Meclis'te alenen okunacaktır, Efendim.

11.12.336 (1920)

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal"⁶⁰.

4.a. Kastamonu'da 14'üncü Fırka Araba Nakliye Kolu

İnebolu-Ankara arasında taşıma işlerinin bir bölümü kiralanan arabalar ve halkın imece usulü ile yaptığı taşıma ile yürütülmektedir. Ancak bu tarz nakliye işlerinde bazı aksamalar meydana gelmiş, taşımayı yapan köylüler kendi köylerine sarak oyalanmışlar, buna rağmen aldıkları silah ve cephaneyi noksansız teslim etmişlerdir. Taşımacılığı yapanların eline İnebolu Nokta Kumandanlığı tarafından liste ve sevk pusulası verilerek kontrol sağlanmıştır.

Nakliye işlerinin daha düzenli bir şekilde yapılması için İnebolu-Kastamonu hattında 14'üncü fırkanın emrinde 3 Kasım 1920 tarihinde bir nakliye kolu oluşturulmuştur⁶¹. Bu nakliye kolunda çalıştırılacak yöre halkı, hayvanları ile birlikte askerlik şubesine gelerek kayıtlarını yaptırmışlardır. Manda, öküz, at, kısrak, merkep gibi taşıma işlerine yarayan hayvanlar damgalanmış ve gerektiğinde taşıma işlerine katılmışlardır. Damgasız hayvanlar ise müsadere edilmiştir⁶².

58 *Kastamonu*, 18 Kânunievvel 1920, S.2238.

59 Süreyya Şehidoğlu, "Kurtuluş Savaşı'nda Bir Vatandaşımızın Uçak Bağışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Temmuz 1992, C.8, S.24, s.601.

60 *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, (1920-1921), Kaynak Yayınları, Cilt 10, 2003, s.151.

61 Peker, *a.g.e.*, s.248.

62 *Kastamonu*, 22 Kânunievvel 1920, S.2242.

Kastamonu ve İnebolu bölgesinde kurulan Nakliye Kolu için 14'ncü fırkanın İnebolu Şubesine verdiği emir şu şekildedir.

"İnebolu Askerlik Şubesine;

Kalem mıntıkasında teşkil edilecek olan nakliye koluna şubeniz dairesine üç araba isabet etmiştir.

Arabaların üçü de çift atlı olması emir iktizasından ise de, bulunamadığı halde behemal biri atlı diğer ikisi dörder tekerlekli öküz arabası olabilir.

Bu arabaları sevk ve idare edebilecek emsalleri silah altında ve firari olmayan birer arabacı tahtı silaha alınacaktır.

Arabalar sağlam ve koşum takımları tekml, hayvanları nallı olacaktır.

Bu arabalar, tedarik-i vesait-i nakliye kanunu mucibince derç edilecek ve mümkün mertebe zenginlerden alınacaktır ve bir haftaya kadar kalem merkezinde hazır bulundurulacaktır.

13 Kasım 1920

Kalem Reis Vekili Mehmet Emin"⁶³.

4.b. Bölgede Yaşanan Sorunlar

Kurtuluş mücadelesi boyunca Türk ordusuna her türlü desteği sağlayan ve gerek cepheye gerekse cephe gerisinde topyekûn fedakârlıkta bulunan İnebolu ve Kastamonu yöresinde de zaman zaman küçük çapta da olsa aksamalar olmuştur. Özellikle ordu nakliyatı işlerinde görev yapan bazı şahıslar aldıkları emirleri tam manasıyla yerine getirmemiş ve bazı olumsuzluklar yaşanmıştır.

İnebolu'dan yükledikleri malzemeleri, Kastamonu istikametine taşıyan kafileler, bazen hiç gerek olmadığı halde yollarda ve konaklama yerlerinde oyalanmış, bazen de naklettikleri eşyayı kasıtlı olarak başka istikamete sevk etmeye kalkmışlardır. İkamet ettikleri köyleri ana güzergâha yakın olanlar, nakliye kolundan koparak köylerinde dinlenmek suretiyle kafileden ayrılmışlar ve gecikmelere sebebiyet vermişler. Bunun üzerine Kastamonu'da görev yapan İstiklal Mahkemesi bir tamim yayımlamış ve tekâlif-i milliye kanununa tam olarak riayet etmeyenlerin en ağır cezalara çarptırılacağını tebliğ etmiştir⁶⁴.

Yaşanan bu olumsuzluklar Millî Mücadelenin en ağır yükünü çeken yöre halkına mal edilemez. Bölge halkı daha önce belirtildiği gibi her türlü fedakârlığı yapmış ve vatanın kurtuluşuna kendini adamıştır. Vesait-i Nakliye'de meydana gelen bir başka aksaklık da özellikle sivil müteahhitlerin yaptığı taşımada meydana gelmiştir. Bütün taşıtlar ordunun emrinde olduğu halde, bazı tüccar eşyalarının da gizlice arabalara alındığı ve Kastamonu'ya taşındığı tespit edilmiştir. Bunun üzeri-

63 Peker, a.g.e., s.266.

64 Kastamonu, 13 Teşrinisani 1921, S.2421.

ne Kastamonu Vilayeti tarafından “Sevk-i İdare Komisyonu” kurulmuş ve nakliye araçları bu komisyon tarafından kontrol edilerek bu olayların önüne geçilmiştir.

Sonuç

Millî Mücadelenin zafere dönüşmesindeki en önemli faktörlerden bir tanesi de cephe gerisindeki lojistik planlama ve teşkilatlanmadır. Türk milletinin topyekûn direniş ve dirilişini ortaya koyan bu mücadeleler aynı zamanda kurulacak olan yeni Türk Devleti'nin temellerini de oluşturmaktadır.

Anadolu'da başlayan direnişin özünde Türk halkının fedakârlık ve vatan-severlik azmi yatmaktadır. Bu azim, o yıllarda cephe gerisinde kalmış bir avuç yaşlı, kadın ve çocuklar ile güçlendirilmiştir. Hiçbir karşılık beklemeden sadece vatanın kurtuluşu hedefine yönelik başlatılan bu hareket içerisinde, Kastamonu ve yöresinin önemi, bu makale içerisinde detaylı olarak vurgulanmıştır. İşgale uğramayan ve iç isyanların yaşanmadığı bir yöre olan Kastamonu yöresi cephe gerisinde kalmasına rağmen, Millî Mücadelede aktif görev almış ve cephelere kadar uzanan kağıt kollarının başlangıç noktası olmuştur.

Millî Mücadelenin ilk gününden, sonuna kadar her türlü fedakârlığı yapan bölge halkı, cephelere kazanılan zaferlerle daha gayretli çalışmalar içerisine girmiş ve Mustafa Kemal Paşa'nın arkasından yürümüştür.

Bunu **Kastamonu Valisi Rafet Bey'in Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği 13.9.1921 tarihli telgrafla** daha iyi görmekteyiz.

“Muhterem Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine;

Dâhiyane kumandanız altında ordumuzun iktisab eylediği parlak muzafferiyyetlerden dolayı bütün vilayet baştan başa bir heyecan sürur-u şaduman içindedir.

Vilayet halkının zat-ı fehimanelerine ve muzaffer orduya karşı kalblerinden taşan hissi minneti şükranı tercüman olarak arz-ı tebrikat ve tezinat eyleriz.”

13.09.1921

Kastamonu Valisi Rafet⁶⁵.

Kastamonu Valisi'nin bu telgrafına cevaben, Mustafa Kemal Paşa şu telgrafı göndermiştir:

“Kastamonu Vilayet-i Aliyesine;

65 Kastamonu, 24 Eylül 1921, S.2418.

Milli Micadele Yıllarında Kastamonu'da Müdafaa-i Hukuk... ÇTTAD, VIII/18-19, (2009/Bahar-Güz)

Tebrikat ve tezahürat vaka-ı düşmanı takip etmekte olan bütün ordu ve mensubin ve kumandanlarını mütehasıs ve müteşekkır bırakmıştır. Ordu milletini böylece manen ve maddeten kendisine müzahır gördükçe göstere geldiği fedakârlıkta daha pek çok ileri gidecektir.

15.09.1921

TBMM Reisi Başkumandan Mustafa Kemal"⁶⁶.

Her iki telgraftan da anlaşıldığı üzere yöre halkı Mustafa Kemal'e tam olarak bağlanmış, Mustafa Kemal Paşa'da zaferlerin ve kurtuluşun ancak sürekli artan halk desteğine bağlı olduğunu ifade etmiştir.

66 Kastamonu Gazetesi, 24 Eylül 1921, Sayı 2418.

KAYNAKÇA

I. Gazeteler

Açıksöz

Kastamonu

II. Kitap ve Makaleler

AÇIKSÖZ, Hüsnü, *İstiklal Harbinde Kastamonu*, Kastamonu Vilayet Matbaası, Kastamonu, 1933.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, (1919), C.4, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, (1920-1921), C.10, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, (Bugünkü Dille), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Tek Adam Mustafa Kemal*, (1919-1922), C.II, İstanbul, 1986.

CEBESÖY, Ali Fuad, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul, 1953.

DEMİRCİOĞLU, Aziz, *100 Yıllık Kastamonu Basını, 1872-1972*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu, 1973.

ESKİ, Mustafa, *Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Çalışmaları*, Ankara, 1990.

_____, *Kastamonu Basınında Millî Mücadelenin Yankıları*, TTKY, Ankara, 1995.

_____, "İlk Kadın Mitingi", *Kastamonu'da İlk Kadın Mitingi'nin 75. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1996.

Kurtuluş Savaşı'nın İdeolojisi, Hâkimiyeti Milliye Yazıları, "Anadolu'nun Sesleri, 3 Mart 1920", Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004.

Nutuk, C.I, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1986.

ÖZAKMAN, Turgut, *Şu Çılgın Türkler*, Ankara, 2005.

ÖZALP, Kazım, *Millî Mücadele I 1919-1922*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, S.13a, Ankara, 1985.

ÖZKAYA, Yücel, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1989.

ÖZLÜ, Hüsnü, "Millî Mücadele Yıllarında İnebolu'da Faaliyette Bulunan Cemiyet ve Teşkilatlar", *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, S.12, Ankara, 2008.

Milli Micadele Yıllarında Kastamonu'da Müdafaa-i Hukuk... ÇTTAD, VIII/18-19, (2009/Bahar-Güz)

PEKER, Nurettin, *1918-1923 İstiklal Savaşının Vesika ve Resimleri*, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi, Gün Basımevi, İstanbul, 1955.

SAKALLI, Bayram, *Millî Mücadele'nin Sosyal Tarihi-Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri*, İstanbul, 1997.

SARIHAN, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü I, (Açıklamalı Kronoloji)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, S.71, Ankara, 1993.

_____, *Kurtuluş Savaşı Kadınları*, İstanbul, 2007.

ŞAHİNGÖZ, Mehmet, "Millî Mücadelede Kastamonu", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler*, 19-21 Ekim 1988, Kastamonu, 1989.

ŞEHİDOĞLU, Süreyya, "Kurtuluş Savaşı'nda Bir Vatandaşımızın Uçak Bağışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Temmuz 1992, Cilt 8, Sayı 24.

Türk İstiklal Harbi, 2nci Cilt, Batı Cephesi 2nci Kısım, Genelkurmay Başkanlığı Yayını, Ankara, 1999.